

Pia Forsberg
Utvecklingssekreterare

Yttrande angående socialutskottets promemoria Barnets bästa vid fortsatt vård enligt LVU

Förslag till beslut

Socialnämnden föreslås besluta

att socialnämnden godkänner förvaltningens skrivelse 2022-04-28 och översänder som sitt yttrande till socialutskottet.

Sammanfattning

Socialnämnden har beretts möjlighet att inkomma med yttrande angående socialutskottets promemoria *Barnets bästa vid fortsatt vård enligt LVU*, Dnr 1416-2021/2022. Utredningen innehåller ett lagförslag om barnets bästa som självständigt rekvisit i samband med prövning av upphörande av vård enligt LVU.

Underlag för beslutet

- *Barnets bästa vid fortsatt vård enligt LVU*, socialutskottets promemoria, Dnr1416-2021/2022
- Socialförvaltningens tjänsteskrivelse 2022-04-28 (denna skrivelse)

Ärendet

Bakgrund till utredningen

Behovet av att stärka barnrättsperspektivet vid samhällsvård av barn och unga har varit föremål för översyn i ett flertal utredningar. Även möjligheterna att införa barnets bästa som en del av bedömningen av om vården enligt LVU ska upphöra har utretts vid ett par tillfällen. Senast i februari 2021 presenterade Socialdepartementet sin promemoria *Barnets bästa när vård enligt LVU upphör* (Ds 2021:7) vars förslag nu återfinns i proposition 2021/22:178 *Barnets bästa när vård enligt LVU upphör - lex lilla hjärtat*. Propositionen ska behandlas i socialutskottet under maj 2022. Socialdepartementet förslag innehöll vissa ändringar i lagen men ansåg inte att barnets bästa ska föras in som ett självständigt rekvisit vid vårdens upphörande. Här liksom i andra utredningar fördes fram att barnets

2022-04-28

Diarienummer

SO 2022/0086

behov av stabilitet och trygghet i första hand ska tillgodoses genom befintlig lagstiftning, dvs. vårdnadsöverflyttning och flyttningsförbud, som båda syftar till att säkerställa att barnets bästa ska tas till vara i situationer då barnet vistats lång tid i ett familjehem och hunnit få så starka band till detta att det måste sättas i fråga om inte barnet bör bli kvar där.

Socialutskottet har dock ansett att det finns behov av att ytterligare stärka barnrättsperspektivet och rättssäkerheten för barn och unga som tvångsvårdas enligt LVU. Föreliggande utredning har därför fått i uppdrag att analysera frågorna vidare och ta fram ett lagförslag om barnets bästa som självständigt rekvisit i samband med prövning av upphörande av vård enligt LVU.

Utredningens förslag

Utredningens huvudförslag är att det införs en ny grund för fortsatt vård enligt LVU som utgår från principen om barnets bästa och som kan tillämpas på alla barn som vårdas med stöd av lagen, oavsett om det inledande beslutet om vård grundades på 2 eller 3 § LVU. För att uppnå rättssäkerhet och transparens föreslår utredningen att den nya processen vid beslut om vårdens upphörande ska ske i två steg.

Prövning i två steg

I den första delen av prövningen av vårdens upphörande ska en socialnämnd eller en domstol pröva om förutsättningarna för vård enligt 2 eller 3 § LVU finns och om de omständigheter som motiverade vården har förändrats på ett varaktigt och genomgripande sätt. Om prövningen leder till att förutsättningar för vård enligt 2 eller 3 § LVU fortfarande finns, eller att omständigheterna som motiverade vården inte har förändrats på ett varaktigt och genomgripande sätt, ska vården inte upphöra. Prövningen ska i så fall stanna redan efter det steget och vården ska fortsätta. *Om resultatet av prövningen däremot blir att förutsättningarna för vård enligt 2 eller 3 § LVU inte längre finns och omständigheterna som motiverade vården har förändrats på ett varaktigt och genomgripande sätt går prövningen vidare till det andra steget.*

I det andra steget – som alltså utgör en ny grund för fortsatt vård enligt LVU – ska en socialnämnd eller en domstol pröva om det finns en risk för att barnets hälsa eller utveckling allvarligt skadas om vården upphör. Vid den bedömningen ska vad som bedöms vara bäst för barnet vara avgörande.

Utredningens förslag om en prövning i två steg innebär alltså att ett barn kan fortsätta att vårdas med stöd av LVU även om

2022-04-28

Diarienummer

SO 2022/0086

förutsättningar för vård enligt 2 eller 3 § LVU inte längre finns.

En ny grund för beslut

Den nya grunden för fortsatt vård ska enligt förslaget tas in i ett nytt andra stycke i 21 § LVU. Prövningen innebär att en socialnämnd eller en domstol ska bedöma om barnets hälsa eller utveckling riskerar att allvarligt skadas om vården upphör. En bedömning av vad som är barnets bästa måste göras i varje enskilt fall utifrån de rådande omständigheterna men bland annat följande ska beaktas:

- barnets inställning till vården och fortsatt placering samt vad barnet uttryckt i övrigt,
- barnets relation till vårdnadshavare, syskon, familjehemmet eller annan omsorgsgivare,
- barnets förankring i förskola eller skola och i den sociala miljön,
- barnets ålder, placeringstid och behov av kontinuitet, och
- om barnet har särskilda behov, pågående behandling eller annan insats.

Ett särskilt beslut ska fattas och prövas av domstol

Utredningen föreslår att en socialnämnd ska fatta ett särskilt beslut om den finner att ett barn ska fortsätta vårdas med stöd av den föreslagna lydelsen i 21 § andra stycket LVU. Ett beslut om att vården ska fortsätta med stöd av utredningens förslag ska underställas förvaltningsrätten inom fyra veckor från det att beslutet fattades.

Utgångspunkten ska fortfarande vara att ett beslut om tvångsingripande är ett tillfälligt beslut och att målet är att ett barn ska återförenas med sin vårdnadshavare. I syfte att tydliggöra detta ska nämnden även fortsättningsvis ha en skyldighet att förbereda barnets återförening med den eller de som har vårdnaden och ge det stöd till vårdnadshavare som krävs för att få till stånd ett fungerande umgänge.

Utredningens övriga förslag

Möjligheten att begära en hemtagningsutredning regleras och begränsas

I nuvarande LVU finns ingen bestämmelse som reglerar vem som kan begära att vård med stöd av LVU § 2 ska upphöra. Många gånger väcks frågan om vårdens uppgörande genom att en vårdnadshavare gör en s.k. hemtagningsbegäran. Utredningen föreslår att det i lagen tas in en uttrycklig bestämmelse om att den eller de som har vårdnaden om ett barn samt barn som har fyllt 15 år får begära att vården ska upphöra. Utredningen föreslår också att det införs en begränsning så att hemtagningsbegäran inte kan göras oftare än var

2022-04-28

Diarienummer

SO 2022/0086

sjätte månad. Idag saknas helt begränsningar för hur ofta en vårdnadshavare kan begära att vården ska upphöra. Upprepade hemtagningsutredningar riskerar att påverka ett barn negativt vad gäller möjligheten att komma till ro och anpassa sig till sin miljö. Det påverkar även socialtjänstens arbete och kan påverka en vårdnadshavares möjligheter att ta till sig erbjudna insatser eller komma till insikt om vilka förutsättningar som krävs för att vården ska kunna upphöra, menar utredningen.

Flyttningsförbudet tas bort i LVU och flyttas till SoL

Utredningen har undersökt och konstaterat att bestämmelserna om flyttningsförbud används endast i begränsad omfattning och i praktiken därför inte fungerar som ett stöd för barnets bästa vid vårdens avslutande. Utredningens bedömning är att tillämpningsområdet för flyttningsförbudet täcks in av det nya förslaget och att det därmed inte finns behov av att behålla bestämmelsen i LVU. I de fall där det tidigare kunde ha meddelats ett flyttningsförbud kan barnet istället fortsätta att vårdas med stöd av förslaget till 21 § andra stycket LVU. För ett barn som är frivilligt placerat med stöd av SoL kan det dock alltjämt finnas ett behov av att kunna använda bestämmelserna om flyttningsförbud i samband med att vården upphör. Det kan till exempel vara fråga om en vårdnadshavare som plötsligt inte längre samtycker till vården. En socialnämnd behöver då kunna vidta åtgärder för att hindra en skadlig hemtagning. Eftersom tillämpningsområdet begränsas till frivilligt placerade barn föreslår utredningen att bestämmelserna om flyttningsförbud flyttas till SoL.

Bestämmelsen ska vara tillämplig även för barn som är placerade med stöd av 3 § LVU

För att få en sammanhängande lagstiftning utan alltför många undantag bedömer utredningen att alla barn som placeras med stöd av LVU ska omfattas av förslaget. Detta gäller alltså oavsett om ett barn är placerat med stöd av 2 eller 3 § LVU och oavsett i vilket slags hem eller boende barnet är placerat. Förslag är dock endast tillämpligt på barn. Unga personer mellan 18 och 20 år kan alltså inte vara kvar i tvångsvård om förutsättningarna för vård enligt 3 § LVU inte längre föreligger.

Barnrättsperspektivet stärks genom att barn benämns i lagen

För att anlägga ett tydligt barnrättsperspektiv föreslår utredningen att *den unge* byts ut mot *barnet eller den unge* i de bestämmelser som är tillämpliga på en person under 18 år samt att lagen hädanefter ska heta lagen med särskilda bestämmelser om vård av barn och unga. Lagen kan förslagsvis förkortas LBU.

2022-04-28

Diarienummer

SO 2022/0086

Socialnämndens synpunkter

Det är utredningens intention att utforma ett förfarande som med rättssäkerhet och transparens möjliggör att barnets bästa ingår i beslutet om vårdens upphörande som ett självständigt rekvisit. Socialnämnden anser dock att det hade varit önskvärt att de båda stegen innefattas i en och samma rättsliga process och meddelas i ett och samma beslut. Fattas ett beslut om att avslå begäran om vårdens upphörande, kan klienten överklaga det beslutet. I skälen för avslaget kan nämnden ange om beslutet grundar sig i det som bedöms vara bäst för barnet. Alltså det som utredningen föreslår ska göras i ett separat steg.

Vad gäller utredningens exempel på omständigheter som ska vara del av bedömningen, vill nämnden betona att det med tydlighet måste framgå att det tyngst vägande skälet för att låta vården fortgå i familjehemmet ska vara relationen mellan barnet och familjehemsföräldrarna och huruvida barnet betraktar familjehemmet som sin trygghet. Även om och hur familjehemmet tillgodoser kontakten med den biologiska familjen ska väga tungt.

Det bör också beaktas att det kan röra sig om omständigheter som föräldrarna inte alls haft möjlighet att påverka. Om socialnämnden valt att placera ett barn i ett familjehem vilket medfört skolbyte eller annan förankring i en annan lokal kontext, där barnet senare uppfattar sig förankrad, så har ju socialnämnden själva orsakat en faktor som kan användas som en omständighet mot att barnet ska flytta hem - vilket vi uppfattar ger socialnämnden alltför stort övertag. Däremot är det lämpligt att ge möjlighet att bedöma om det är till barnets bästa utifrån anknytning till familjehemmet att få stanna där trots att de ursprungliga skälen för vård enligt LVU inte längre föreligger. Intentionen bakom förslaget att stärka barnets rätt är positiv, men en ny lagstiftning får inte heller tippa över till att socialnämnden får opropotionerligt övertag i förhållande till vårdnadshavarna. Det är också av vikt att socialnämnden fortsatt har långtgående skyldighet att hjälpa föräldrar så att de kan ta hand om sina barn.

Förslaget att begränsa vårdnadshavares möjlighet till hemtagningsbegäran är ytterst angeläget. Det finns ingen som gynnas av dagens situation då upprepade hemtagningsutredningar kan begäras – allra minst barnen. Socialnämnden tycker dock att sex månader är för kort tid och förordar i stället den tid man valt i Norge, dvs. tolv månader. Denna längre tid mellan två hemtagningsbegäran/utredningar krävs för att ge barnet den

2022-04-28

Diarienummer

SO 2022/0086

stabilitet det behöver och för att undvika att barnet oavbrutet befinner sig i en situation med processande.

Slutligen ställer nämnden sig frågande till att barn över 15 år som vårdas enligt 2 § LVU själva ska kunna begära vårdens upphörande och huruvida detta är till barnets bästa. Förslaget är inte oproblematiskt. Det kan till exempel leda till fler rättsliga processer då barnets önskan att komma hem kan vara orealistisk i förhållande till föräldrarnas situation.

Barnets bästa som ett självständigt rekvisit

Frågan om barnets bästa som ett självständigt rekvisit vid upphörande av vård enligt LVU var under utredning också i Socialdepartementets promemoria *Barnets bästa när vård enligt LVU upphör* (Ds 2021:7) som socialnämnden i Lund yttrade sig över i april 2021 (SO 2021/0065). Socialnämnden var i sitt yttrande då enig med departementet om att barnets bästa inte bör formuleras som ett självständigt rekvisit då det är ett alltför oklart begrepp som blir svårt att tolka på ett likvärdigt och rättssäkert sätt. Det förslag som socialutskottet presenterar om ett förfarande i två steg är avsett att utgöra en lösning som säkerställer att bedömningen kan göras på ett begripligt, transparent och rättssäkert sätt. Nämndens uppfattning är fortfarande att barnets bästa-begreppet generellt är oklart och svårtolkat. I detta sammanhang, då det definieras i förhållande till en begäran om vårdens upphörande där det har bedömts att föräldrarnas situation visserligen har förbättrats men att barnets bästa är att vården fortgår, så blir begreppet konkret och begripligt. Det motsvarar i detta fall i stort sett ett flyttningsförbud.

Beredning

Ärendet har beretts av utvecklingssekreterare tillsammans med enhetschefer vid utredningsenhet barn och unga.

Barnets bästa

Ärendet gäller förslag att stärka barnets bästa vid upphörande av vård enligt LVU.

Ekonomiska konsekvenser

Ärendet är ett remissyttrande och medför inga ekonomiska konsekvenser.

Föredragning

Förvaltningen föreslår att socialnämnden godkänner denna skrivelse som sitt yttrande till socialutskottet.

2022-04-28

Diarienummer

SO 2022/0086

Annika Pettersson
socialdirektör

Johan Larsson Boström
utvecklingschef

Beslutet skickas till

För verkställighet eller motsvarande åtgärd:
Sveriges Riksdag, socialutskottet

För kännedom: